

Posudek oponenta diplomové práce – akademický rok 2015/2016

Autor: Miroslav Kyselovský **Forma studia:** denní **Obor:** Historie

Název práce: Diskuse o samosprávě pracujících v šedesátých letech 20. století

Vedoucí DP: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Oponent DP: Doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Diplomová práce bakaláře Miroslava Kyselovského usiluje o rozkrytí fenoménu samosprávy pracujících v kontextu reformních diskusí a československé reformní praxe sklonku šedesátých let. Pro hlubší poznání geneze rad zakládaných dělníky ve výrobě se rozhodl analyzovat orgány samosprávy pracujících od jejich vzniku na počátku 20. století. Dělnické rady, závodní rady, rady pracujících či jenom krátce sověty, jak byly nazvány v době svého vzniku v carském Rusku roku 1905, se rozšířily do různých států Evropy, a to již v závěru první světové války a později znovu po roce 1945 především v reakci na tuhý centralismus východoevropských stalinistických diktatur. Při svém vzniku v Rusku se staly formou boje dělnictva za zlepšení pracovních podmínek. Postupně se však vyvíjely od prostředku, přes nějž usilovali dělníci a pracující změnit nepříznivé poměry ve výrobě, k nástroji, který přerůstal problematiku řešení sociálně hospodářských aspektů a mířil k širším politickým cílům včetně prosazení sociální revoluce anebo likvidace nedemokratické formy správy země, a to v závislosti na politické situaci, v níž se ta která země nacházela. Jako takové se stávaly dělnické rady předmětem pozornosti politických stran i odborů.

Diplomant rozdělil práci do dvou částí, opatřil ji úvodem a závěrem. V úvodu se autor vyslovil především k motivaci svého výzkumu a popsal strukturu práce; postrádám však rozbor použité literatury a rozbor pramenů stejně jako stručnou charakteristiku metodologického uchopení tématu. Tak poněkud zaniká fakt, že M. Kyselovský čerpal z rozsáhlé zahraniční literatury a že prostudoval také početné odborné a novinové články z druhé poloviny 60. let k problematice rad pracujících.

V první části práce se v několika kapitolách zabýval vznikem a vývojem rad pracujících v evropském kontextu (tvrzení o kontextu střední Evropy je zavádějící, neboť Rusko a ve své většině i bývalá Jugoslávie do stredoevropského prostředí nenáležejí). Zohlednil první objevení rad (sovětů) v carském Rusku při prvním pokusu o demokratickou revoluci, dále vznik a rozšíření dělnických rad v rozpadajícím se císařském Německu a v Uhersku/Maďarsku (včetně vlivu Maďarské republiky rad na vývoj na Slovensku) po první světové válce. Ve čtvrté kapitole se zaměřil na vznik a existenci rad pracujících v Jugoslávii, Polsku a Maďarsku po druhé světové válce, resp. po roce 1948, kdy došlo k sovětsko-jugoslávské roztržce a koncept rad byl J. B. Titem využit vnitropoliticky.

Celá část je ukončena Závěrem, v němž autor sumarizuje a porovnává fungování rad ve zmíněných státech a v obou dobově odlišných historických situacích (1905–1917 a 1949–1956). V zásadě se M. Kyselovskému úmysl syntetizovat a komparovat podařilo naplnit, i když místy jen jinými slovy opakuje již jednou uvedené. Domnívám se, že zejména porovnání jednotlivých podob a zaměření rad pracujících mohlo být

presnější. Je zřejmé, že představovaly orgány s nesmírně širokým projevem cílů a zaměření i faktického fungování: politickomocenské orgány (po sovětské revoluci v Rusku, částečně v Německu a v Maďarsku v letech 1918–1919), orgány přecházející do prvků regionální samosprávy (v sovětském Rusku), ekonomicko-sociální orgány ve výrobě spíše státního než samosprávného rázu (v Jugoslávii, Polsku v roce 1956), ale také orgány boje pracujících proti politickému režimu (obecně všude, kde se vyskytovaly po první světové válce, a Maďarsku na podzim 1956) stejně jako formu samosprávy pracujících (v Jugoslávii, částečně a nedlouho v Polsku v roce 1956). Jejich hlubší rozřídění a kategorizaci a přesnější určení míry politického a státního dirigismu považuji za možné.

V druhé části, zhruba stejně dlouhé části se autor věnoval radám pracujícím v Československu. Vyšel z existence závodních rad, které vznikaly v republice po první světové válce, a poté představil závodní rady, které byly po výzvě ÚRO ustavovány ve výrobě v květnu 1945 jako kontrolní orgány výroby a řízení. Hluběji se však nepokusil porovnat jejich činnost v obou obdobích (po první nebo po druhé světové válce) s tehdy existujícími orgány dělnické samosprávy v jiných státech (přestože výsledky obsažené v první části práce k tomu vybízely). Upozornil na úsilí KSČ o rychlé ovládnutí závodních rad, které připomínalo dřívější postoje komunistických politiků k těmto dělnickým samosprávám. Zdůrazněno mohlo být, že v tomto ohledu postupovali čs. komunisté shodně s názory a praxí ruských bolševiků i německých komunistů po první světové válce. Následně autor analyzoval vznik, podobu a fungování rad pracujících na sklonku 60. let v období Pražského jara. Zajímal se o podmínky, které vedly k jejich objevení se v reformním procesu, sledoval dobovou diskusi právníků, ekonomů, sociologů a filozofů o radách vnímaných jako nezbytný nástroj pro prosazení skutečné socialistické demokracie, bez státní centrálního dirigismu. Porovnal kompetence podnikových rad pracujících z pohledu odborů a vlády a konečnou verzi uvažované podoby jejich využití v připravovaném zákoně o socialistickém podniku. V souladu s dobovými snahami se mu podnikové rady pracujících jevily jako orgány, které měly posílit autonomii podniků a přispět k utváření socialistického trhu. Poznatky, k nimž dospěl, přehledně porovnal a shrnul v dílčím závěru (s. 87–95), který považuji za zdařilejší, než podobný závěr po první části (s. 48–57). Nazývat obě shrnutí závěrem však nepovažuji za šťastné, neboť po druhém dílčím závěru je zařazen ještě skutečný závěr práce. Bylo by proto vhodnější pojmenovat tyto dílčí závěry spíše jako *Shrnutí*.

Vlastní závěr práce je pojat synteticky a vcelku úspěšně odpovídá na zadané výzkumné otázky. Znovu však ukazuje, že fungování dělnických rad v ČSR po první a druhé válce by bylo užitečnější porovnat s činností rad fungujících ve stejném historickém období. Práce vykazuje solidní poznámkový aparát. Na jejím konci je otištěn seznam odborné literatury, článků v periodikách a internetových zdrojů. Jeho struktura však neodpovídá standardním požadavkům – mezi literaturou se objevují záznamy edic, chybí seznam pramenů, kam patří nepochybně řada dobových článků, chybí záznam o Akčním programu KSČ.

V textu jsem neshledal žádná věcná pochybení – kromě příliš širokého pojetí střeoevropského prostoru a faktu, že za rezoluci je považován vládní dokument i návrh zákona (s. 76). Práce je napsána s přehledem a na slušné stylistické úrovni, ale v některých částech se objevují poněkud neobratně formulovaná vyjádření, obvykle

jako následek snahy přesněji terminologicky uchopit analyzovaný jev. Po gramatické stránce je práce v zásadě bez chyb. Jistým problémem je psaní velkých písmen v označení historických jevů – Druhá světová válka, Sovět/Sověty, Ruské impérium (termín není oficiálním dobovým názvem ruského státu), Východní blok

Přes uvedené připomínky práci M. Kyselovského oceňuji. Rozsáhlé studium cizojazyčné literatury – v kvantitě přesahující vysoce průměr obvyklý pro DP – představovalo značnou námahu a práci náročnou na čas. Také koncepční přístup k uchopení zvoleného tématu lze jen ocenit a doporučit jeho další rozpracování. Poněkud více bylo možné komparovat, a to nejen z hlediska jednotlivých typů dělnických rad, tak z hlediska historicko-chronologického. M. Kyselovský zvládl nároky kladené na závěrečnou magisterskou práci, a proto jeho práci doporučuji k obhajobě. Práci hodnotím stupněm

V Křižánkách 18. srpna 2016

doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.